

Dorota Moron

Uniwersytet Wrocławski
e-mail: dorota.moron@uwr.edu.pl

**DZIENNY OPIEKUN JAKO INNOWACJA SPOŁECZNA
W OBSZARZE POLITYKI RODZINNEJ.
WDRAŻANIE NOWYCH ROZWIĄZAŃ
Z ZAKRESU OPIEKI NAD DZIEĆMI DO LAT 3**

**DAY-CARE PROVIDER AS A SOCIAL INNOVATION
IN THE FAMILY POLICY. IMPLEMENTATION
OF NEW CARE SOLUTIONS OVER CHILDREN
UNDER THE AGE OF 3**

DOI: 10.15611/pn.2016.456.07

JEL Classification: I

Streszczenie: Artykuł dotyczy innowacyjności instytucji dziennego opiekuna, funkcjonowania i rozwoju tej formy opieki nad dziećmi do lat 3 w Polsce. Celem badań jest wykazanie, że instytucja dziennego opiekuna stanowi innowację społeczną. Jej powstanie, rozwój i upowszechnienie można wpisać w cykl życia innowacji społecznych, a funkcjonowanie tego rozwiązania w Polsce świadczy o tym, że jest to wdrożona w praktyce, innowacyjna forma opieki, która przy swoich zaletach i wadach, stanowi interesującą alternatywę tradycyjnej opieki żłobkowej. W artykule posłużono się metodą analizy instytucjonalno-prawnej oraz metodą statystyczną w ujęciu ilościowym. Zaprezentowano pojęcie i cykl życia innowacji społecznych, a w perspektywie cyklu życia innowacji – rozwój instytucji dziennego opiekuna. Przedstawiając funkcjonowanie tego rozwiązania w Polsce wskazano na prawną regulację dziennego opiekuna, wdrażanie w praktyce tej formy opieki oraz wady i zalety rozwiązania. Wykazano również, że dzienny opiekun spełnia kryteria innowacji społecznej sformułowane przez TEPSIE.

Słowa kluczowe: dzienny opiekun, opieka nad dziećmi do lat 3, innowacje społeczne, cykl życia innowacji społecznych.

Summary: The article applies to the innovative day-care provider institution, the operation and development of this form of care over children under the age of 3 in Poland. The aim of the research is to demonstrate that the day-care provider institution is a kind of social innovation and that the creation, development and dissemination of this institution can be placed into the life cycle of social innovations, and the functioning of this solution in Poland shows that it is an implemented, innovative formula of care, which, with its advantages and disadvantages, is an interesting alternative to traditional nursery care. In the article, the institutional and legal approach, as well as, statistical method (quantitative data) was used. The concept of social in-

novations and the life cycle of social innovations was presented. In the perspective of the life cycle of social innovations, the development of day-care provider institution was presented. Discussing the functioning of this solution in Poland, legal regulation of day-care provider, the implementation of this form of care, as well as, the advantages and disadvantages of this solution were indicated. It was also demonstrated that the day-care provider meets the criteria of social innovation formulated by TEPSIE.

Keywords: day-care provider, care over children under the age of 3, social innovations, life cycle of social innovations.

1. Wstęp

Instytucja dziennego opiekuna – przyjmująca w różnych krajach odmienne nazwy – jest formą opieki nad małymi dziećmi sprawowanej w warunkach domowych. Różni się jednak od tradycyjnej niani szczegółową regulacją prawną działalności opiekuna oraz pośrednictwem instytucjonalnym pomiędzy rodzicem a opiekunem. Celem jest umożliwienie efektywnego godzenia życia zawodowego i rodzinnego oraz zapewnienie małym dzieciom fachowej opieki w czasie pracy rodziców w warunkach domowych, gwarantujących indywidualne podejście do każdego dziecka. Rozwój instytucji dziennego opiekuna wpisuje się więc w politykę rodzinną, ale również w nową politykę demograficzną.

Podjęty w artykule problem badawczy dotyczy innowacyjności instytucji dziennego opiekuna, funkcjonowania i rozwoju tej formy opieki nad dziećmi do lat 3 w Polsce. Celem badań jest wykazanie, iż instytucja dziennego opiekuna stanowi innowację społeczną, jej powstanie, rozwój i upowszechnienie można wpisać w cykl życia innowacji społecznych, a funkcjonowanie tego rozwiązania w Polsce świadczy, że jest to wdrożona w praktyce innowacyjna formuła opieki, która, przy swoich zaletach, ale i wadach, stanowi interesującą alternatywę dla tradycyjnej opieki żłobkowej. Przyjęto hipotezę, że dzienny opiekun stanowi przykład innowacji społecznej, którą z powodzeniem wprowadzono do praktyki społecznej.

Zinstytucjonalizowana opieka nad małym dzieckiem realizowana w warunkach domowych przyjmuje w różnych krajach rozmaite nazwy, nieco odmienne są też rozwiązania prawne w tym zakresie, jednakże dla klarowności wywodu w artykule używany jest przyjęty w Polsce termin dzienny opiekun (z wyjątkiem prezentacji innych rozwiązań, dla których uwzględniono ich właściwe nazwy).

W badaniach posłużono się metodą analizy instytucjonalno-prawnej oraz metodą statystyczną w ujęciu ilościowym, przeprowadzono analizę *desk research*, bazując na literaturze przedmiotu, aktach prawnych oraz danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

2. Pojęcie i cykl życia innowacji społecznych

Pojęcie innowacji społecznych upowszechniło się w literaturze z zakresu zarządzania publicznego i polityk publicznych w ostatnich dwudziestu latach, nie oznacza to jednak, że wcześniej nie analizowano zjawisk, które dziś są w taki sposób określane. Witold Kwaśnicki wskazuje, że geneza innowacyjności społecznej sięga początków naszej cywilizacji, a naukowa dyskusja na ten temat rozpoczęła się w latach 60. XX w. [Kwaśnicki 2014]. W dyskursie naukowym nie wypracowano dotychczas jednej definicji innowacji społecznych, nadal funkcjonuje wielość ujęć i proponowanych rozwiązań [Wiktorska-Święcka i in. 2015; Machnik-Słomka 2015; Wyrwa 2015; Trafiałek 2014].

Zgodnie z koncepcją prezentowaną przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, instytucję wspierającą finansowo innowacyjne projekty działań społecznych, innowacje społeczne to rozwiązania odpowiadające na zapotrzebowanie społeczne i powodujące trwałą zmianę, związane z innowacyjnymi produktami, usługami bądź procesami, umożliwiającymi odmienne rozwiązywanie typowych problemów społecznych [NCBiR 2014]. W polityce Unii Europejskiej innowacje społeczne ujmowane są podobnie, jako nowe idee, usługi, wzory działań, które lepiej odpowiadają na potrzeby społeczne [European Commission 2016]. Innowacje społeczne mają zaspokajać ludzkie potrzeby, ale nie tylko. Powinny też wpływać na procesy i relacje społeczne, przyczyniając się do wzrostu poziomu uczestnictwa w życiu społecznym, szczególnie w odniesieniu do osób zagrożonych wykluczeniem, a także wzmocnić pozycję zaangażowanych, poprzez zwiększenie ich zdolności społeczno-politycznych i poszerzenie dostępu do zasobów [Wyrwa 2015].

Naukowcy zaangażowani w badania nad innowacjami społecznymi w ramach projektu „The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe” (TEPSIE) wskazali na kryteria wyróżniania innowacji społecznych. Zaliczamy do nich:

- Nowość – rozwiązania innowacyjne powinny być nowe w określonej dziedzinie, branży, regionie, rynku, nowe dla danego użytkownika, ale niekoniecznie muszą być całkowicie oryginalne i wyjątkowe.
- Implementacja w praktyce – a więc przejście od pomysłu do wdrożenia w praktyce.
- Skuteczność – wyrażająca się poprawą wyników w zakresie jakości, kosztów, poziomu satysfakcji itp.
- Zaspokajanie potrzeb społecznych.
- Zwiększanie zdolności społeczeństwa do działania, poprzez tworzenie nowych relacji, lepsze wykorzystanie zasobów itp. [Caulier-Grice i in. 2012].

Do wymienionych cech dołączyć można jeszcze: realizację celu społecznego, dominację motywacji społecznej przy ich generowaniu i wdrażaniu (choć nie można tu wykluczyć innowacji społecznych tworzonych z motywacją biznesową), możliwość generowania i wdrażania w układzie wielosektorowym (przez podmioty

publiczne, prywatne i organizacje pozarządowe), intensyfikację, a więc zwiększanie zakresu (zasięgu) innowacyjnych rozwiązań, zrównoważenie (a więc służeń celom społecznym, gospodarczym oraz środowiskowym). Innowacje społeczne mogą przybierać różne formy, a więc występować jako produkty, usługi, organizacje, wartości, idee, narzędzia itp. Kładą też szczególny nacisk na wsparcie osób ubogich i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Szczególna wartość innowacji społecznych łączy się z tym, że sprzyjają włączeniu społecznemu [Wyrwa 2015].

Robina Murray, Julie Caulier-Grice oraz Geoff Mulgan zwracają uwagę na ewolucję innowacji społecznej – od zidentyfikowanej potrzeby do zmiany społecznej, jaką innowacja społeczna może wywołać. Cykl życia innowacji społecznej wpisuje się według autorów w tzw. złotą spiralę (rys. 1) i obejmuje sześć kolejnych etapów:

- identyfikowanie potrzeb,
- generowanie idei,
- sprawdzenie innowacji w praktyce (wdrożenie pilotażowe),
- podtrzymywanie innowacji,
- rozpowszechnienie innowacji,
- wywołanie zmiany systemowej [Murray i in. 2010].

Spiralny charakter innowacji wyraża założenie, iż innowacje społeczne rozpoczynają się na poziomie mikro i następnie, jeśli sprawdzą się w praktyce, rozpowszechniają się w skali makro i prowadzą do zmiany systemowej.

3. Dzienny opiekun – innowacja społeczna w perspektywie cyklu życia innowacji

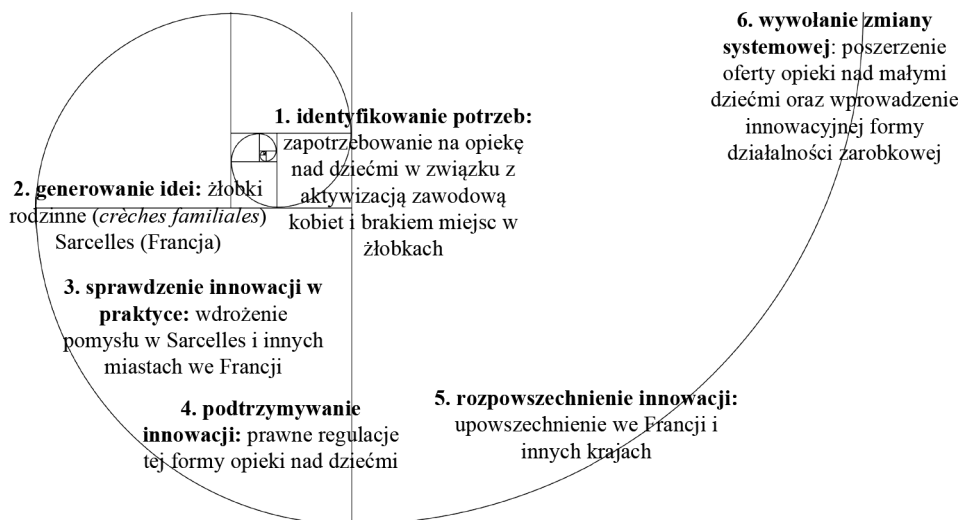
Institucja dziennego opiekuna polega na zorganizowaniu punktów opieki dla dzieci, najczęściej zlokalizowanych w domach opiekunów, w których dzieci w małych, kilkuosobowych grupach mają zapewnioną opiekę pielęgnacyjną i edukacyjną. Za organizację systemu opieki, rekrutację i szkolenia opiekunów, nadzór i kontrolę realizacji zadań odpowiadają najczęściej władze lokalne. Zwykle partycypują także w kosztach opieki, stąd stawka płacona przez rodziców jest niższa niż faktyczny koszt pobytu u opiekuna.

Stawiając tezę, że dzienny opiekun stanowi innowację społeczną, wskazać można na rozwój tej formy opieki nad małymi dziećmi w oparciu o model cyklu życia innowacji społecznej (rys. 1).

Institucja dziennego opiekuna wypracowana została we Francji w latach 60. XX w. w Sarcelles – osiedlu na przedmieściach Paryża. Identyfikacja potrzeb wiązała się w tym przypadku ze stwierdzeniem niedostatku miejsc opieki nad małymi dziećmi – tworzenie infrastruktury społecznej nie nadążało za dynamiczną rozbudową osiedla.

Pomysłem na zaspokojenie zidentyfikowanej potrzeby była idea żłobków rodzinnych (*crèches familiales*). Żłobek rodzinny jako instytucja miał skupiać opiekunki, które w swoich domach chcą opiekować się dziećmi, wspierać je w poszuki-

waniu klientów, pomagać w realizacji opieki nad dziećmi, jak również sprawować nadzór nad prawidłowym wypełnianiem zadań.

Rys. 1. Dzienny opiekun – cykl życia innowacji społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Murray i in. 2010].

Innowacja przeprowadzona została w Sarcelles przez Fundusz Zasiłków Rodzinnych (Caisse d'Allocations Familiales), lokalną agencję Narodowego Funduszu Zasiłków Rodzinnych (Caisse nationale des allocations familiales) za zgodą Ministerstwa Zdrowia (Ministère de la Santé). Pilotaż potwierdził zasadność zaplanowanego rozwiązania [Norvez 1990]. Trwałe funkcjonowanie innowacji wiązało się z wprowadzeniem żłobków w innych miastach we Francji oraz z prawną regulacją tej usługi w latach 70. XX w. [WUP Opole 2014].

Innowacyjne rozwiązanie rozpowszechniło się we Francji, a także w innych krajach Europy Zachodniej – pod różnymi nazwami i na odrębnych, określonych w każdym kraju zasadach [Wiktorska-Święcka i in. 2015]. W Polsce tego typu rozwiązanie jako Profesjonalna Opieka „Dzienna Mama” po raz pierwszy zafunkcjonowało w ramach innowacyjnego projektu „Partnerstwo – rodzina – równość – praca (G0062)”, realizowanego w ramach PIW Equal przez Kujawsko-Pomorską Fundację Gospodarczą „Pro Europa” wraz z partnerami: Izbą Przemysłowo-Handlową, Uniwersytetem Mikołaja Kopernika oraz Wojewódzkim Urzędem Pracy w Toruniu [Equal 2015]. W Toruniu utworzono pięć placówek „Dzienna Mama”, zapewniających domową, dostosowaną do potrzeb rodziców, opiekę dla małych dzieci. W ramach projektu przeprowadzono rekrutację opiekunek, opracowano plan dostosowania mieszkań, program szkoleń pedagogicznych oraz formalno-prawne zasady funkcjonowania placówek [Wegner 2007]. Realizatorzy projektu wypracowali rów-

niez rekomendacje dla wdrożenia tej formy opieki nad małymi dziećmi w Polsce. Utrwalenie tej innowacji w Polsce wiązało się z wprowadzeniem w 2011 r. instytucji dziennego opiekuna jako formy opieki nad dziećmi do lat 3 do polskiego prawa [Ustawa z dnia 4 lutego 2011].

Wprowadzona w praktyce innowacja społeczna wywołała zmianę systemową – poszerzyła ofertę opieki nad dziećmi do lat 3 o nowy rodzaj opieki – zindywidualizowaną, elastyczną, rodzinną formę opieki. Zwiększyło to liczbę miejsc w instytucjach opieki nad małymi dziećmi. Jednocześnie innowacja ta wygenerowała innowacyjną formę działalności zarobkowej – pracę w charakterze dziennego opiekuna, szczególnie atrakcyjną dla młodych mam oraz innych osób, które z różnych powodów preferują pracę w domu.

4. Prawna regulacja instytucji dziennego opiekuna w Polsce

Instytucja dziennego opiekuna została wprowadzona w Polsce wraz z kompleksową reformą systemu opieki nad dziećmi do lat 3 w 2011 r. Zgodnie z Ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 opieka ta może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. Utrzymana została więc opieka w formie żłobka, chociaż zmienił się jego status z zakładu opieki zdrowotnej na instytucję opieki nad dziećmi, co wiązało się ze zmianą organizacji placówki i wymogów w zakresie kadry i zaplecza technicznego stawianych żłobkom. W ustawie sformalizowano usługę niani, umożliwiając osobom, które zatrudnią nianię zgodnie z procedurą określoną w ustawie, korzystanie ze wsparcia w postaci opłacania składek ubezpieczeniowych niani przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Dwie nowe formy opieki wprowadzone ustawą to klub dziecięcy i dzienny opiekun. Klub dziecięcy pełni te same funkcje, co żłobek, jednakże oferuje opiekę w wymiarze do 5 godzin dziennie.

Najistotniejszą z perspektywy innowacji społecznych kwestią jest wprowadzenie jako formy opieki nad dziećmi do lat 3 instytucji dziennego opiekuna. Dziennym opiekunem jest osoba fizyczna, zatrudniona przez gminę, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej na podstawie umowy o pracę albo umowy o świadczenie usług (umowa zlecenie), opiekująca się maksymalnie 5 dziećmi w wieku od 20 tygodni do 3 lat (maksymalnie do 4 lat). W przypadku, gdy w grupie jest dziecko poniżej 1 roku życia, niepełnosprawne lub wymagające szczególnej opieki, opieka może być sprawowana nad maksymalnie 3 dziećmi. Opiekun zajmuje się dziećmi we własnym mieszkaniu lub innym lokalu (np. wynajętym pomieszczeniu, lokalu użyczonym przez gminę), który musi spełniać warunki zapewniające bezpieczną opiekę nad dziećmi.

Ustawa określa wymogi stawiane kandydatom na dziennego opiekuna, w odróżnieniu od niani, której kwalifikacje samodzielnie oceniają rodzice. Dziennym opiekunem może być osoba, która:

- Daje rękojmię należytego sprawowania opieki nad dziećmi.
- Nie jest i nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie została jej zawieszona ani ograniczona.
- Wypełnia obowiązek alimentacyjny, w przypadku gdy taki obowiązek został nałożony na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd.
- Nie była skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne.
- Ma warunki lokalowe zapewniające bezpieczną opiekę nad dzieckiem.
- Odbyla 160-godzinne szkolenie lub 40-godzinne szkolenie uzupełniające, w tym z zakresu udzielania dziecku pierwszej pomocy, jeżeli posiada kwalifikacje pielęgniarki, położnej, opiekunki dziecięcej, nauczyciela wychowania przedszkolnego, nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej lub pedagoga opiekuńczo-wychowawczego. Ze szkolenia zwolnione są osoby, które pracowały z dziećmi w wieku do lat 3 przez okres co najmniej 12 miesięcy bezpośrednio przed podjęciem zatrudnienia jako dzienny opiekun [Ustawa z dnia 4 lutego 2011].

Do zadań dziennego opiekuna należy:

- Zapewnienie dziecku opieki w warunkach bytowych zbliżonych do warunków domowych.
- Zagwarantowanie dziecku właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz edukacyjnej, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dziecka.
- Prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, uwzględniających rozwój psychomotoryczny dziecka, właściwych do wieku dziecka [Ustawa z dnia 4 lutego 2011].

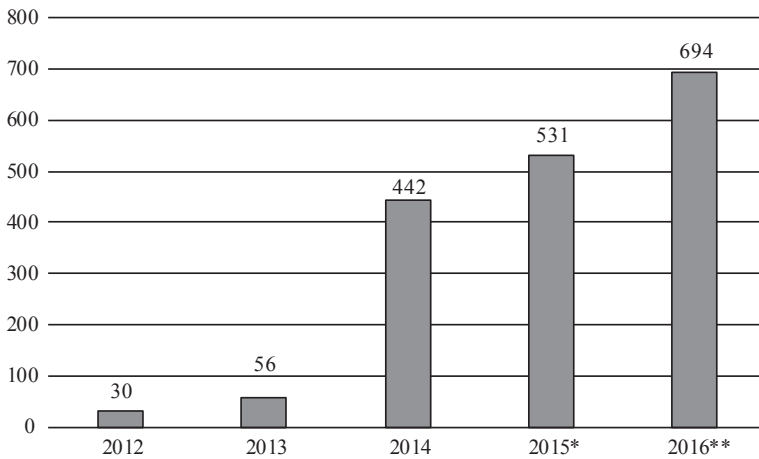
Dzienny opiekun może korzystać z pomocy wolontariuszy, a także współpracować z rodzicami dzieci, którymi się zajmuje, w zakresie sprawowania opieki w trakcie prowadzenia zajęć.

Rodzice dziecka ponoszą opłaty za pobyt oraz wyżywienie u dziennego opiekuna (lub sami dostarczają posiłki). W przypadku dziennych opiekunów zatrudnianych przez gminy to one określają maksymalną wysokość wynagrodzenia opiekuna, zasady jego ustalania, a także wysokość opłat ponoszonych przez rodziców. Gminy mogą współfinansować, a nawet w całości finansować korzystanie z usług dziennego opiekuna.

5. Wdrożenie i upowszechnienie instytucji dziennego opiekuna w Polsce

Wprowadzone regulacje prawne umożliwiły rozwój instytucji dziennego opiekuna. Pierwsze punkty opieki zaczęły działać w roku 2012, ale ich bardziej dynamiczny rozwój notujemy od 2014 r. (rys. 2.).

Z dostępnych statystyk wynika, że usługi dziennych opiekunów organizowane są wyłącznie przez gminy, nie angażowały się w to żadne inne podmioty, a w połowie 2015 r. rozwiązanie to funkcjonowało w 73 gminach [MRPiPS 2016].

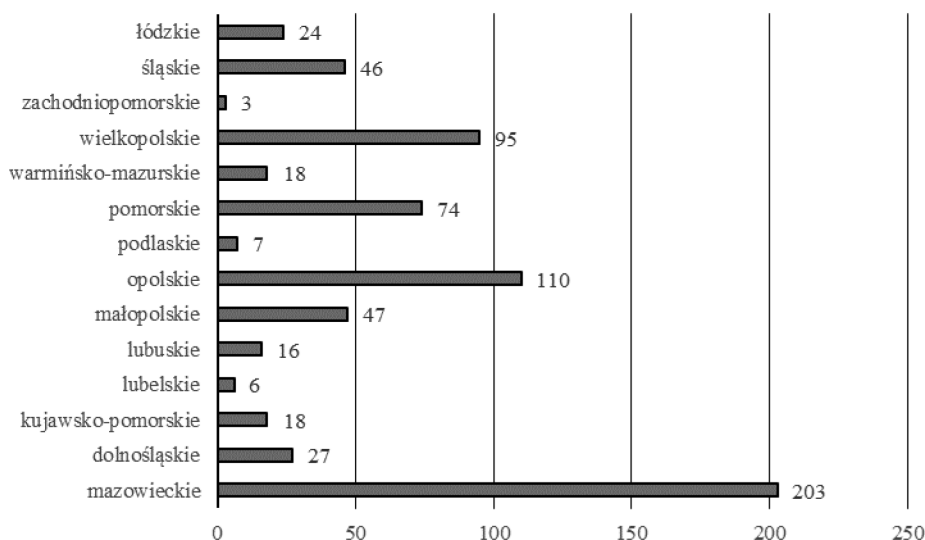
* Dane na 30 czerwca 2015 r.; ** Dane na 10 lipca 2016 r.

Rys. 2. Liczba dziennych opiekunów w latach 2012-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie [MRPiPS 2016; Emp@tia 2016].

Mamy do czynienia z dużym geograficznym zróżnicowaniem w zakresie funkcjonowania instytucji dziennego opiekuna. Można tu wskazać na dwie kwestie – zróżnicowanie w ujęciu wojewódzkim oraz dominację dużych miast. Po pierwsze, instytucja dziennego opiekuna jest bardziej popularna w niektórych województwach, w innych zaś funkcjonuje w niezwykle ograniczonym zakresie (rys. 3). Może to wynikać z faktu wsparcia władz regionalnych i lokalnych dla rozwoju tej formy opieki, w tym uwzględniania tego rozwiązania w planach strategicznych jednostek samorządu terytorialnego (strategiach rozwoju, strategiach rozwiązywania problemów społecznych), finansowania organizacji opieki ze środków europejskich czy wykorzystywania dobrych praktyk rozwijanych w ościennych gminach. Po drugie, instytucja dziennego opiekuna jest domeną dużych miast – w połowie 2016 r. 65% punktów opieki znajdowało się w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców [Emp@tia 2016]. Najwięcej dziennych opiekunów prowadziło działalność w Warszawie – 147, a także w Poznaniu – 73 i Opolu – 64. Wynika to z zaangażowania władz lokalnych w rozwój instytucji dziennego opiekuna jako alternatywnej dla żłobka formy opieki, w tym finansowego wsparcia tych projektów.

Instytucja dziennego opiekuna ciągle jeszcze nie jest tak rozpowszechniona w polskim systemie opieki nad małymi dziećmi tak jak żłobek, jednakże rozwija się, w niektórych gminach intensywnie, jako alternatywna wobec żłobka forma opieki, a zainteresowanie usługami dziennego opiekuna systematycznie rośnie. Cały czas dominującą formą opieki nad dziećmi do lat 3 są żłobki – w połowie 2015 r. z ogółu dzieci korzystających z instytucji opieki: 95,7% uczęszczało do żłobków, 3,1% do

Rys. 3. Liczba dziennych opiekunów wg województw (stan na 10 lipca 2016 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Emp@tia 2016].

klubu dziecięcego, a 1,2% było pod opieką dziennych opiekunów, przy czym na koniec 2012 r. było to zaledwie 0,2% [MRPiPS 2016].

Można więc wskazać, że innowacyjne rozwiązanie upowszechniło się w Polsce i uzupełnia ofertę tradycyjnych żłobków, a przy odpowiednim wsparciu ze strony władz rządowych oraz samorządów ma szansę rozwinąć się również w gminach, w których dotychczas jest nieznanne.

6. Dzienny opiekun – zalety i wady innowacyjnego rozwiązania

Każde z rozwiązań stosowanych w sferze społecznej, w tym również pomysły innowacyjne, mają swoje zalety, przesądzające o ich sukcesie i upowszechnieniu w praktyce oraz mankamenty, z których część można na bieżąco korygować.

Wdrażanie w ramach PIW Equal innowacji Profesjonalna Opieka „Dzienna Mama” nie zakończyło się sukcesem. Złożyło się na to kilka zasadniczych kwestii, z których najistotniejszy okazał się problem finansowy. Koszty prowadzenia działalności gospodarczej, przede wszystkim wydatki na ZUS, niosły za sobą wysokie opłaty za usługi „Dziennych Mam”, co utrudniało upowszechnienie rozwiązania [Szypryt 2007; Wegner, Skrzydłowska-Kalukin 2007]. Wprowadzając instytucję dziennego opiekuna ustawodawca uregulował sposób zatrudnienia opiekunów oraz możliwość wsparcia ze strony samorządu gminnego, co dało szansę na obniżenie kosztów ponoszonych przez rodziców.

Do najważniejszych zalet tego rozwiązania, które sprawiają, iż jest to interesująca, alternatywna forma opieki nad dziećmi należą:

- Elastyczny charakter rozwiązania – łatwość tworzenia i likwidacji, bez konieczności nakładów o charakterze infrastrukturalnym, istotna szczególnie w kontekście zmiennego zapotrzebowania na opiekę nad małymi dziećmi.
- Możliwość zorganizowania opieki dla niewielkiej liczby dzieci, co jest ważne na terenach o małej gęstości zaludnienia, np. na obszarach wiejskich, chociaż, jak wynika z analiz, rozwiązanie na razie znacznie bardziej popularne jest w dużych miastach.
- Sieć punktów opieki umożliwia wybór opiekuna w lokalizacji dogodnej dla rodziców, np. blisko miejsca zamieszkania lub miejsca pracy.
- Niższe koszty niż w przypadku zatrudnienia niani lub korzystania z prywatnych placówek.
- Zindywidualizowana opieka, sprawdzająca się w przypadku dzieci trudno adaptujących się w dużych grupach, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, żywieniowymi itp.
- Możliwość aktywizacji zawodowej osób pracujących jako dzienni opiekunowie. Ta forma pracy jest szczególnie atrakcyjna dla matek z małymi dziećmi, które mogą jednocześnie opiekować się własnym dzieckiem i pracować jako dzienny opiekun.

Instytucja dziennego opiekuna ma pewne niedoskonałości. Do najistotniejszych zaliczyć należy:

- Zapewnienie kontroli i nadzoru w zakresie jakości opieki świadczonej przez dziennego opiekuna – powierzenie dziecka jednemu opiekunowi i świadczenie opieki w jego własnym lokalu może rodzić obawy o jakość świadczonych usług. Kontrola ze strony pracowników gminy nie zawsze może wychwycić niedociągnięcia w zakresie sprawowanej opieki.
- Wyższe koszty ponoszone przez rodziców w porównaniu z opłatami w publicznym żłobku – pobyt dziecka u dziennego opiekuna jest tańszy niż prywatny żłobek czy zatrudnienie niani, ale najczęściej droższy niż pobyt w publicznym żłobku. Większa szansa na rozwój tej formy opieki dotyczy tych gmin, które w znacznym stopniu dofinansowują pobyt dziecka u dziennego opiekuna. Dla przykładu: zgodnie ze stanem na 10 lipca 2016 r. stawka za godzinę opieki w Warszawie jest taka sama dla żłobka i dziennego opiekuna i wynosi 1,78 zł za godzinę, a maksymalna opłata za wyżywienie to 5,96 zł dziennie [Uchwała z dnia 31 maja 2012], ale już w Poznaniu stawka za godzinę pobytu u dziennego opiekuna to 3,00 zł, zaś miesięczna opłata stała za 10 godzin dziennie opieki w żłobku to 439,06 zł. Maksymalna opłata za wyżywienie w żłobku to 6,50 zł, zaś u dziennego opiekuna 10,00 zł [Uchwała z dnia 7 lutego 2012; Uchwała z dnia 10 lipca 2012]. We Wrocławiu opłata za godzinę pobytu w żłobku wynosi 1,45 zł, zaś za wyżywienie maksymalnie 8,00 zł, natomiast u dziennego opiekuna 3,60 zł za godzinę pobytu i maksymalnie 10,00 zł dziennie za wyżywienie

[Uchwała z dnia 22 maja 2014; Uchwała z dnia 19 maja 2011; Uchwała z dnia 7 lipca 2011, nr XIII/247/11; Uchwała z dnia 7 lipca 2011, nr XIII/248/11].

- Problem z opieką na zastępstwo – w razie choroby lub rezygnacji dziennego opiekuna. Najczęściej istnieje możliwość skorzystania z innego punktu opieki dziennej w miarę możliwości istnienia wolnych miejsc, jednakże wiąże się to z pozostawieniem dziecka w innym, nieznanym mu miejscu.

Podkreślić należy, że o sukcesie tej innowacyjnej formy opieki nad dziećmi przesądza najczęściej zaangażowanie gminy organizującej opiekę nad małymi dziećmi. Pomoc świadczona kandydatom na dziennych opiekunów w postaci szkoleń i doposażenia mieszkań, bieżące wsparcie opiekunów w ich pracy, a także promocja tej instytucji opiekuńczej i współpraca z rodzicami przesądzają o powodzeniu tego rozwiązania.

7. Zakończenie

Dzienny opiekun stanowi innowacyjną formę opieki nad małymi dziećmi, która upowszechnia się jako interesująca alternatywa wobec tradycyjnej opieki żłobkowej. O innowacyjności instytucji dziennego opiekuna świadczą następujące argumenty:

- Jest to nowa, wdrożona w praktyce, usługa społeczna, uzupełniająca dotychczasowy system usług opieki nad dziećmi do lat 3.
- Odpowiada w sposób nowatorski na zdiagnozowaną potrzebę zapewnienia miejsc opieki nad małymi dziećmi przy niedostatku infrastruktury żłobkowej.
- Gwarantuje rozwój nowej metody efektywnego godzenia życia zawodowego i rodzinnego.
- Prowadzi jednocześnie do osiągnięcia dwóch efektów – zapewnienia opieki domowej dzieciom oraz aktywizacji zawodowej osób podejmujących się pracy dziennego opiekuna.
- Wykazuje skuteczność działania, przyczynia się do realizacji potrzeb i poprawy jakości życia osób zaangażowanych w realizację i korzystających z usługi.
- Poprawia zdolność społeczeństwa do działania – tworzy nowe role i działania, przyczynia się do lepszego wykorzystania środków i zasobów.

Potwierdza to hipotezę, iż dzienny opiekun stanowi przykład innowacji społecznej, która z powodzeniem wdrożona została w praktyce społecznej. Instytucja dziennego opiekuna to interesująca alternatywa dla klasycznej (dominującej) formy opieki – żłobka, została wprowadzona także w Polsce, jednakże zakres jej upowszechnienia w dużej mierze zależy od zaangażowania władz publicznych, w tym samorządów lokalnych, w promocję i wsparcie tworzenia tej formy opieki nad małymi dziećmi. W związku z niedostatkiem infrastruktury w wielu miejscowościach to właśnie dzienny opiekun może wypełnić istniejącą lukę w systemie opieki nad dziećmi do lat 3.

Literatura

- Caulier-Grice J., Davies A., Patrick R., Norman W., 2012, *Defining Social Innovation. A deliverable of the project: The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe (TEPSIE)*, European Commission, DG Research, Brussels.
- Emp@tia, 2016, Wykaz dziennych opiekunów, <http://empatia.mpips.gov.pl/web/piu/dla-swadczeniobiorcow/rodzina/d3/wykaz-dziennych-opiekunow> (10.07.2016).
- Equal, 2015, Partnerstwo – rodzina – równość – praca, <http://www.equal.org.pl/baza.php?M=10&PI-D=91&lang=pl> (15.07.2015).
- European Commission, 2016, Social innovation, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1022> (08.07.2016).
- Kwaśnicki W., 2014, *Innowacje społeczne – nowy paradygmat czy kolejny etap w rozwoju kreatywności człowieka?*, [w:] Misztal W., Chimiak G., Kościanski A. (red.), *Obywatelskość wobec kryzysu: uśpieni czy innowatorzy?*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- Machnik-Słomka J., 2015, *Istota współczesnych innowacji – nowe spojrzenie*, [w:] Wyrwa J. (red.), *Innowacje społeczne w teorii i praktyce*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- MRPiPS, 2016, Informacje półroczne dotyczące realizacji ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, <http://www.zlobki.mpips.gov.pl/statystyki/> (10.07.2016).
- Murray R., Caulier-Grice J., Mulgan G., 2010, *The open book of social innovation*, NESTA, London.
- NCBiR, 2014, Program Innowacje Społeczne, http://www.ncbir.pl/gfx/ncbir/userfiles/_public/programy_krajowe/innowacje_spoleczne/opis_programu_is_1.pdf (08.07.2016).
- Norvez A., 1990, *De la naissance à l'école*, PUF, Paris.
- Szypryt E., 2007, *Propozycja systemu wdrożenia „Dziennych Mam” do systemu opieki nad dziećmi w Polsce*, [w:] Damian i Dzienna Mama. Studium przypadku opieki nad dziećmi dysfunkcyjnymi w ramach projektu Equal „Partnerstwo – rodzina – równość – praca”, Kujawsko-Pomorska Fundacja Gospodarcza „Pro Europa”, Toruń.
- Trafiałek E., 2014, *Wprowadzenie*, [w:] Trafiałek E. (red.), *Innowacje w polityce społecznej XXI wieku. Przedsiębiorczość, zmiana, rozwój, praca socjalna*, Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice.
- Uchwała z dnia 19 maja 2011 r. nr IX/175/11 Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie ustalenia maksymalnej wysokości opłaty za wyżywienie i opłaty za pobyt dziecka w żłobku utworzonym przez gminę Wrocław.
- Uchwała z dnia 7 lipca 2011 r. nr XIII/248/11 Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie zmiany uchwały Nr IX/175/11 Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie ustalenia maksymalnej wysokości opłaty za wyżywienie i opłaty za pobyt dziecka w żłobku utworzonym przez gminę Wrocław.
- Uchwała z dnia 7 lipca 2011 r. nr XIII/247/11 Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie ustalenia maksymalnego wynagrodzenia dziennego opiekuna, zasad jego ustalania oraz wysokości opłaty za pobyt dziecka u dziennego opiekuna oraz maksymalnej wysokości opłaty za wyżywienie.
- Uchwała z dnia 7 lutego 2012 r. nr XXVI/343/VI/2012 Rady Miasta Poznania w sprawie ustalenia wysokości opłaty za pobyt dzieci w żłobkach, dla których organem założycielskim jest Miasto Poznań.
- Uchwała z dnia 31 maja 2012 r. nr XXXVII/937/2012 Rady Miasta Stołecznego Warszawy w sprawie ustalenia opłat w żłobkach prowadzonych przez m.st. Warszawę i u dziennego opiekuna oraz warunków zwolnienia od ponoszenia opłat.
- Uchwała z dnia 10 lipca 2012 r. nr XXXV/523/VI/2012 Rady Miasta Poznania w sprawie ustalenia wysokości opłaty za pobyt oraz maksymalnej wysokości opłaty za wyżywienie dziecka u dziennego opiekuna.
- Uchwała z dnia 22 maja 2014 r. nr LVIII/1488/14 Rady Miejskiej Wrocławia zmieniająca uchwałę nr XIII/247/11 Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie ustalenia maksymalnego wynagrodzenia dziennego opiekuna, zasad jego ustalania oraz wysokości opłaty za pobyt dziecka u dziennego opiekuna oraz maksymalnej wysokości opłaty za wyżywienie.

- Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U., nr 45, poz. 235 ze zm.
- Wegner M., 2007, *Opis dobrej praktyki Profesjonalna Opieka „Dzienna Mama”*, [w:] *Damian i Dzienna Mama. Studium przypadku opieki nad dziećmi dysfunkcyjnymi w ramach projektu Equal „Partnerstwo – rodzina – równość – praca”*, Kujawsko-Pomorska Fundacja Gospodarcza „Pro Europa”, Toruń.
- Wegner M., Skrzydłowska-Kalukin K., 2007, *Mariola Wegner dla DZIENNIKA*, [w:] *Damian i Dzienna Mama. Studium przypadku opieki nad dziećmi dysfunkcyjnymi w ramach projektu Equal „Partnerstwo – rodzina – równość – praca”*, Kujawsko-Pomorska Fundacja Gospodarcza „Pro Europa”, Toruń.
- Wiktorska-Święcka A., Moroń D., Klimowicz M., 2015, *Zarządzanie innowacjami społecznymi. Trendy, perspektywy, wyzwania*, Wydawnictwo Difin, Warszawa.
- WUP Opole, 2014, *Instytucjonalna opieka nad dziećmi do lat 3 na przykładzie rozwiązań w Republice Francuskiej*, Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu, Opole.
- Wyrwa J., 2015, *Innowacje społeczne w teorii nauk ekonomicznych*, [w:] Wyrwa J. (red.), *Innowacje społeczne w teorii i praktyce*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.